

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТІ
А. БАЙТҰРСЫНҰЛЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ КАФЕДРАСЫ

«ҚАЗАҚ ЛЕКСИКАСЫ ДАМУЫНЫҢ ЭТИМОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ» ПӘНІ
БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ БАҒДАРЛАМАСЫ
ID 1730556

«7М02313-Қазақ филологиясы» мамандығы білім беру бағдарламалары

Курс – 1
Семестр – 1
Кредит саны – 5

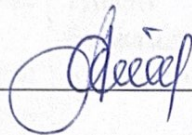
Алматы 2025

Пән бойынша қорытынды емтихан бағдарламасын филология ғылымдарының кандидаты, доцент Бақытгүл Райханқызы Құлжанова құрастырды.

Пән бойынша қорытынды емтихан бағдарламасы «7М023131» Қазақ филологиясы мамандығы білім беру бағдарламалары негізінде әзірленді.

А. Байтұрсынұлы атындағы қазақ тіл білімі кафедрасының отырысында қаралып ұсынылды. Хаттама №1. 29.08. 2025 ж.

Кафедра менгерушісі _____ Ә.Ж. Әміров

1. ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒДАРЛАМАСЫ

Пәннің мақсаты	Оқытудан күтілетін нәтижелер (ОН) Пәнді оқыту нәтижесінде білім алушы қабілетті болады	ОН қол жеткізу индикаторлары (ЖИ)	
<p>Этимологиялық талдаулар негізінде дауысты және дауыссыз дыбыстардың тарихи өзгерістерінің қыр-сырын түсіндіру, қазақ тілінің фонетикалық, морфологиялық жүйесіндегі өзгерістердің сырын аңлату, қазақ тілінің өзіне тән жүйелік ерекшеліктерін ажыратуға, дауысты, дауыссыз дыбыстар жүйесін, ондағы тарихи өзгерістерді меңгерту, түпкітек дыбыстардың даму кезеңдерінен хабардар ету. Магистранттарға қазақ тілінің даму, кемелдену, қалыптасу тарихын кешенді түрде оқыту, сөз құрамындағы фонетика-морфологиялық өзгерістерді, семантикалық даму процестерін жан-жақты сипаттап түсіндіру. Өзге де материалдық, рухани дүние сияқты тіл де тарихтың өн бойында толассыз, тоқтаусыз дамиды. Оның лексикалық құрамы мен грамматикалық құрылысында алуан түрлі процестер жүріп жатады. Тілдің даму заңдылықтары мен басты-басты бағдарларын айқындау, тіл тарихының ғана емес, жалпы алғанда, тіл білімінің бағыты болып есептеледі.</p>	<p>1. Түркі тілдеріндегі, оның ішінде қазақ тіліндегі дауыстылар мен дауыссыздардың түпкітектері (архетиптері) туралы ғылыми болжамдар мен жорамалдарды түсіндіру.</p>	<p>1.1. Тіл тарихы үшін маңызды болып саналатын әр дыбыстың түп-төркінін, пайда болу, өзгеру, даму эволюциясын меңгереді;</p> <p>1.2. Барлық дыбыстардың түпкітектерін (архетиптерін) меңгереді, түркі тілдеріндегі сөз басындағы маңызды дыбыстық сәйкестіктердің пайда болу себебін үйренеді;</p> <p>1.3. Түркі тілдерінің фонетикасы мен фонологиясының тарихи даму заңдылықтарын меңгереді.</p>	
	<p>2. Сөз құрамындағы тарихи фонетикалық өзгерістерді ажыратуды; протезалық, эпентезалық, эпитезалық дыбыстардың пайда болу сырын меңгерту.</p>	<p>2.1. Сөз құрамындағы тарихи фонетикалық ерекшеліктерді түінеді;</p> <p>2.2. Протезалық, эпентезалық, эпитезалық дыбыстардың пайда болу сырын түсінеді;</p> <p>2.3. Сөз құрамындағы тарихи фонетикалық өзгерістер сырын ұғады.</p>	
	<p>3. Үнемдеу заңын, сингармониялық варианттар мен параллельдердің тілдің даму тарихындағы орнын түсіндіру. Ығысу, жылысу, сіңісу құбылыстарын ажырата алатын білім беру, түбірлер мен қосымшалар арасындағы сабақтастықтың құпияларын меңгерту.</p>	<p>3.1. Тілдегі үнемдеу заңдылығын білетін болады;</p> <p>3.2. Тілдегі сингармониялық варианттармен параллельдердің тіл дамуы барысындағы орнын түсінеді;</p> <p>3.3. Сіңісу, жылысу, ығысу құбылыстарын ажырата алатын болады;</p> <p>3.4. Түбірлер мен қосымшалар арасындағы сабақтастық құпияларын меңгереді.</p>	
	<p>4. Көне түбірлер мен жаңа түбірлердің генетикалық байланысын нақты фактілер арқылы түсіндіру.</p>	<p>4.1. Көне түбірлер мен жаңа түбірлердің генетикалық байланысу фактілерін меңгереді.</p> <p>4.2. Қазақ тіліні жалғауларының жаңа этимологиясын меңгереді.</p>	
	<p>Пререквизиттер</p>	<p>қазіргі қазақ тілінің фонетикасы, лексикологиясы, морфологиясы.</p>	
	<p>Постреквизиттер</p>	<p>Дыбыстар жүйесінің тарихи негізі</p>	
	<p>Оқу ресурстары</p>		

Негізгі тақырыптар:

1. «Кіріспе. Пәннің мақсаты мен міндеттері, өзге пәндермен байланысы. Қазақ тілінің этимологиясы және оның зерттелуі
2. **Қ, Т, С, Ш** қатаңдарының **Д, Ж, З** ұяңдарының түпкітегін (прототипін) табу жолындағы түркологиялық ізденістер. Дауыссыздардың түпкітектері.
3. **Х, Қ, К** қатаңдарының **Ғ, Г** ұяңдарының түпкітегі жөніндегі ғылыми көзқарастар.
4. **Л, Р, М, Н, Ң, Й, У** үнділерінің түпкітектері туралы ғылыми шолу. **У** үнді дыбысының даму тарихы. Түркі тілдеріндегі дауыстылардың түпкітектері.
5. **А, Е, Ә, О, Ұ, Ы** дауыстыларының түпкітегі туралы ғылыми көзқарастарға шолу.
6. Үнемдеу заңы. Лексика мен фонетикадағы үнемдеу құбылыстары
7. Морфологиядағы және синтаксистегі үнемдеу құбылыстары.
8. Сингармониялық варианттар мен параллельдердің қазақ тіліндегі көріністері
9. Тарихи даму бырысында пайда болған сына дауыссыздар мен сына дауыстылар
10. Түркі тілдеріндегі ішкі флекция көріністері.
11. Түркі тілдеріндегі сіңісу, ығысу, жылысу, метатеза құбылыстары
12. Ұр етістігінің даму тарихы.
13. Ақ, ат етістіктерінің даму тарихы
14. Дербес сөздердің алғашқы лексикалық мағыналарынан айрылып, қосымшаларға айналу
15. Көне түбірлер мен жаңа түбірлердің тарихи сабақтастығы.

2. ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ ТАПСЫРМАСЫН ОРЫНДАУ ЖӨНІНДЕГІ ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР, СТАНДАРТТЫ ЖАЗБАША OFFLINE

2.1. Емтихан формасы: Стандартты жазбаша offline. Платформа: Univer АЖ

2.2. Жазбаша емтиханның мақсаты: пәнді зерделеу кезінде меңгерілген оқу нәтижелерін, дағдылар мен құзыреттерді, өз ойларын жазбаша нысанда қисынды баяндай білуін, өз көзқарасын дәлелді дәлелдеуді көрсету.

2.3. Тапсырманы орындаудан күтілетін нәтижелер:

Жазбаша емтиханның бір билеті оқытылған курс бойынша оқу нәтижелерін анықтайтын және төменде сипатталған критерийлер бойынша бағаланатын 3 сұрақтан тұрады:

1-сұрақ - Курс теориясы мен тұжырымдамасын білу; баяндаудың қисындылығы. Курс мазмұнында баяндалатын теориялық ережелерді түсіну және мысалдармен растау.

2-сұрақ. Таңдаулы әдістеме мен технологияны жазбаша практикалық тапсырмаларға қолдану. Практикалық тапсырмада берілген негізгі мәселені ашу және шешу.

3-сұрақ - Ұсынылған практикалық тапсырмаға таңдалған әдістеменің қолданылуын бағалау және жазбаша сыни талдау. Жеке практикадан алынған нәтиженің негіздемесі.

2.4. Емтихан өткізу рәсімі.

2.4.1. Стандартты жазбаша offline емтихан бекітілген кестеге сәйкес өткізіледі.

2.4.2. Жазбаша offline емтихан басталғанға дейін 15 минут бұрын кезекші оқытушы білім алушылардың жеке куәлігі бойынша жеке басын тексеруді жүзеге асырады, білім алушыларды келу парағында көрсетілген отырғызу орындарына отырғызады.

2.4.3. Жазбаша offline емтиханға студент орнына басқа адам келген жағдайда кезекші оқытушы осы Қағидаларды бұзғаны туралы тиісті акт жасайды.

2.4.4. Кешіккен білім алушылар емтиханға жіберілмейді.

2.4.5. Емтихан кезінде кезекші оқытушы білім алушылардың бекітілген нұсқаулыққа сәйкес мінез-құлық ережелерін сақтауын бақылауды жүзеге асырады.

2.4.6. Емтиханға бөлінген уақыт аяқталғаннан кейін кезекші оқытушы:

1) емтихан жұмыстарын жинайды;

2) әр жұмысқа жұмыс жазудың аяқталу белгісін жауап парақтарында - Х литерін қояды;

3) жауап парақтарын келу парақтарымен бірге деканат маманына шифрлауға ұсынады.

2.4.7. Шифрлау үшін жұмыстарды ұсыну кешіктірілген жағдайда тиісті акт жасалады.

2.4.8. Емтиханда білім алушыларға өздерімен бірге шпаргалкаларды, ұялы телефондарды, смарт-сағаттарды және қосалқы ақпаратқа рұқсатсыз қол жеткізу үшін пайдаланылуы мүмкін басқа

да техникалық және өзге де құралдарды пайдалануға тыйым салынады. Басқа білім алушылармен және бөгде адамдармен сөйлесуге, жауаптарға аты-жөнін немесе өзге де сәйкестендіру жазбаларын жазуға тыйым салынады.

2.4.9. Егер білім алушы емтиханға келіп, билет бойынша жауап беруден бас тартса, емтихан тапсыру «F» бағасы ретінде бағаланады.

2.4.10. Дәлелді себеп болмаған жағдайда емтиханға келмеу «F» бағасы ретінде бағаланады.

2.4.11. Білім алушы осы тармақтардың біреуін немесе бірнешеуін бұзған жағдайда емтихан жұмысын жою актісі (бұдан әрі - Акт) толтырылады, пән үшін «F» («қанағаттанарлықсыз») бағасы қойылады.

2.4.12. Емтиханда осы Ережені қайталап бұзғаны үшін білім алушы Әдеп жөніндегі факультет кеңесінің қарауына ұсынылады.

2.4.13. Пән бойынша қорытынды баға емтихан өткізілгеннен кейін 1 ай ішінде, оқушы қашықтықтан білім беру технологияларын және/немесе емтиханда мінез-құлық ережелерін қолдана отырып қорытынды бақылау жүргізу үшін нұсқаулықтарды бұзғаны анықталған жағдайда: шпаргалкаларды, ұялы телефондарды пайдалану, келіссөздер жүргізу және т.б. Актіні толтыра отырып, бақылау бейнекамераларынан жазбалар негізінде жойылуы мүмкін. Актінің күші жойылуға және апелляцияға жатпайды.

2.4.14. Емтихандардағы барлық тәртіп бұзушылықтар білім алушының транскриптіне енгізіледі.

3. БАҒАЛАУ САЯСАТЫ

ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУДЫ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ РУБРИКАТОРЫ

Пән: «Қазақ лексикасы дамуының этимологиялық негіздері»

Форма: Стандартты жазбаша оффлайн

Платформа: Univer АЖ

№	Критерий/ балл	Дескрипторлар			
		Өте жақсы	Жақсы	Қанағаттанарлық	
1 сұрақ 30 балл	Курс теориясы мен тұжырымдамаларын білу және түсіну	<p>90–100% (27-30 балл)</p> <p>«Өте жақсы» деген баға сұрақтың жан-жақты түсіндірмесі, әрбір қорытынды мен мәлімдеме үшін егжей-тегжейлі дәлелі бар, логикалық түрде құрастырылған және әзірленген тақырыптардан мысалдармен расталған жауап үшін қойылады.</p>	<p>70–89% (21-26 балл)</p> <p>«Жақсы» деген баға сұрақтың толық, бірақ толық емес қамтылуын, негізгі ережелердің қысқартылған аргументтерін қамтитын және материалды беру логикасы мен реттілігін бұзбауға мүмкіндік беретін жауапқа қойылады. Жауапта стильдік қателер мен терминдерді дұрыс қолданбауы келергі келтірмейді.</p>	<p>Қанағаттанарлықсыз</p> <p>25–49% (8-14 балл)</p> <p>Қойылған сұрақтарды дұрыс қамтымау, қате дәлелдеу, фактілік және сөздік қателер, дұрыс емес қорытындыны болжау.</p>	<p>0–24% (0-7 балл)</p> <p>Негізгі ұғымдарды, теорияларды білмеу...; Қорытынды бақылауды өткізу ережесін бұзу.</p>

2 сұрақ 30 балл	Таңдалған әдістеме мен технологияны нақты практикалық тапсырмаларға қолдану	Оқу тапсырмасын толық орындау, қойылған сұраққа егжей-тегжейлі, дәлелді жауап беру, содан кейін курстың практикалық мәселелерін шешу;	Оқу тапсырмасын ішінара орындау, толық емес, курстың практикалық мәселелерін толық шешпей қойылған сұраққа дәлелді жауап беру; курс бойынша ғылыми тіл нормаларын сауатсыз пайдалану;	Материал фрагменттелген, логикалық дәйектілікті бұза отырып, нақты және семантикалық дәлсіздіктерге жол беріледі, курстың теориялық білімі үстірт қолданылады.	Тапсырманы шешудің ұтымсыз әдісі немесе жеткілікті ойластырылмаған жауап жоспары; тапсырмаларды шеше алмау, тапсырмаларды жалпы түрде орындау; нормадан асатын қателіктер мен кемшіліктердің болуы.	Тапсырмаларды шешу үшін білімді, алгоритмдерді қолдана алмау; қорытынды және нәтиже жасай алмау. Қорытынды бақылау жүргізу қағидаларын бұзу.
№ 3 сұрақ 40 балл	Таңдалған әдістеменің ұсынылған практикалық тапсырмаға қолданылуын бағалау және талдау, алынған нәтиженің негіздемесі	Ғылыми ұстанымды және қолданылған әдістеме мен технологияны дәйекті, қисынды және дұрыс негіздеу, сауаттылық, ғылыми тіл нормаларын сақтау, жалпы дұрыс тұжырымдарға әсер етпейтін материалды ұсынуда 1-2 дәлсіздікке жол беріледі (+графикалық деректер арқылы негіздеу нәтижелерін визуализациялау).	Тұжырымдамалық материалды пайдалануда 3-4 дәлсіздікке, жалпылау мен тұжырымдардағы кішігірім қателіктерге жол беріледі, бұл тапсырманың жақсы жалпы деңгейіне әсер етпейді.	Негізделген ғылыми ережелердің қолданылуы туралы тұжырымдар нақты емес және нәтижесіз, стилистикалық және грамматикалық қателіктер бар, сонымен қатар практикалық шешімнің нәтижелерін өңдеуде дәлдік пайдаланылды. жоқ	Тапсырма өрескел қателіктермен орындалды, сұрақтарға жауаптар толық емес, тұжырымдамалық материалдар мен дәлелдер нашар пайдаланылды.	Тапсырма орындалмады, қойылған сұрақтарға жауаптар жоқ, талдау материалдары мен құралдары пайдаланылмады. Қорытынды бақылау жүргізу қағидаларын бұзу.

Қорытынды бағаны есептеу формуласы:
 Қорытынды баға (ҚБ) = (% 1 + % 2 + % 3 + % 4 + % 5 + % 6) / К, мұнда % - критерий бойынша тапсырманың орындалу деңгейі,
 К - критерийлердің жалпы саны.

Қорытынды балды есептеу мысалы

№	Балл	«Өте жақсы»	«Жақсы»	«Қанағаттанарлық»	«Қанағаттанарлықсыз»
		90-100 %	70-89 %	50-69 %	25-49 %
1.	Критерий 1	100			0-24 %
2.	Критерий 2		75		
3.	Критерий 3			60	
4.	Критерий 4				
5.	Критерий 5	100			45
6.	Критерий 6				49
	Қорытынды %	200	75	60	94
					200 + 75 + 60 + 94 = 429
					429 / 6 критерий = 71,5
					Қорытынды балл в % = 72

Оқыту және білім беру сапасы бойынша
 Академиялық комитеттің төрағасы

Кафедра меңгерушісі

Оқытушы

Сарсенбай А.А.

Амиров А.Ж.

Құлжанова Б.Р.